

BUITEN

12^e JAARGANG N°. 43.

ZATERDAG 26 OCTOBER 1918.

Foto C. Steenbergh.

DE OUDE SLOTLAAN VAN SPIERINGSHOEK, TUSSCHEN SCHIEDAM EN VLAARDINGEN.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE PELSJAGERS, DOOR HULBERT FOOTNER (8) . . .	BLZ. 506
VERLOVINGSKAARTEN, DOOR G.	„ 507
HET PAARD IN DE BEELDENDEN KUNST (SLOT), DOOR A. V. L., GEÏLLUSTREERD	BLZ. 508—514
DISTRIBUTIE EN BROODBONS, DOOR F. W. DRIJVER	BLZ. 509
BOEKBESPREKING, DOOR A. W.	„ 510
BOOMEN, DOOR J. v. H. S.	„ 510
SISKA, DOOR A. HANS	„ 511
UIT HET ZIELELEVEN DER DIEREN, DOOR G. DE GRAAF	„ 512
VERDWENEN KASTELEN OM EN IN ROTTERDAM, DOOR K. L. SCHAMP, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 505, 513—515
PAULTJE, DOOR MADELEINE HEYDESTEIN	BLZ. 514
HET HUIS „DE GULDEN OS” TE DORDRECHT, DOOR C. VAN SON, GEÏLLUSTREERD	„ 516

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74-76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken betoefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een aarverteerder doet.

Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

Afzonderlijke nummers: Prijs 25 cts.

DE PELSJAGERS.

(8) EEN VERHAAL UIT ATHABASCA
DOOR HULBERT FOOTNER.

„M IJN vader, Simon Grampierre, is een man van opvoeding” begon hij. „Hij kan boeken lezen, hij schrijft, hij spreekt Engelsch, hij spreekt Fransch en hij spreekt Cree. Wij zijn half-bloed. Mijn vader's vader en mijn moeder's vader waren blanken. Wij zijn trotsche menschen. Wij bezitten veel land. Wij wonen in een goed huis. Wij werken veel. Alle menschen aan den overkant van de rivier noemen mijn vader hoofdman. Als er moeilijkheden zijn, komen ze altijd naar ons huis om met vader te praten, omdat hij opvoeding gehad heeft. Hij heeft een goed verstand. Laat ik eerst zeggen, dat er hier goed bont is. Dat is de waarheid. Maar de menschen zeggen: „Over een poosje neemt die oude Gaviller onze hemden ook. Al het andere heeft hij al.” Ze vragen mijn vader wat ze moeten doen.”

Tole ging voort: „Mijn vader zegt altijd: „wacht!” Hij zegt: „We hebben een blanke aan onze zijde. We hebben een blanke, die de buitenwereld kent. Hij zal met ons handelen.” De menschen willen niet wachten. „Wij verhongeren!” zeggen zij. Mijn vader zegt: „neen, Gaviller laat je niet verhongeren. Waarom niet? Omdat je hem geen bont brengt als je dood bent. Hij zal je arm houden. Wees geduldig!” Mijn vader zegt: „dit is een rijk land. Den een of anderen dag komt er een blanke, die goede prijzen betaalt.”

„Mijn vader tracht altijd vrede te houden,” vervolgde Tole. „Maar de oude Gaviller hoorde van de bijeenkomsten in ons huis. Hij hoort alles. Hij schreef mijn vader een brief, dat de mannen niet meer moesten komen. Mijn vader schrijft terug. Mijn vader zegt: „dit is mijn huis. Deze menschen zijn mijn familie, mijn vrienden. Mijn deur is open voor allen.” Dan wordt de oude Gaviller boos. Hij noemt mijn vader een opruier. Hij neemt zijn korting weg.”

„Korting?” onderbrak Ambrose.

Tole fronste zijn voorhoofd; 't viel hem zwaar dit te verklaren. „Alle goederen in het magazijn zijn gemerkt met prijzen,” zei hij langzaam. „Te veel prijzen. Gaviller zegt, dat hij voor goede mannen en jagers een deel van den prijs aftrekt. Hij doet het vierde deel van den prijs er af. Dat noemt hij korting. Als iemand hem boos maakt telt hij de korting er weer bij.”

De werking van zulk een stelsel was Ambrose duidelijk. „Hm,” bromde hij, „zoo komt een monopolie aan de ontvangsten.”

„Altijd wil mijn vader vrede houden,” ging Tole voort. „De

menschen zullen tamelijk gauw niet meer naar hem luisteren, geloof ik. Zij zijn woedend. Dit jaar zullen er moeilijkheden komen met het graan. Gaviller verlaagde den prijs tot een dollar vijftig per bushel. Maar de bloem verkoopt hij tegen ouden prijs.”

„Bedoel je, dat hij den prijs vaststelt van het graan, dat hij van jullie koopt en van het meel, dat hij weer aan jullie verkoopt?” vroeg Ambrose.

Tole knikte. „Mijn vader is de grootste landbouwer hier,” legde hij uit. „Lang geleden, toen ik een kleine jongen was, kwam Gaviller bij mijn vader. Hij zei: „je hebt veel goed land. Bouw jij tarwe, dan zal ik het malen en dan verdienen wij beiden geld. Mijn vader zegt: „Ik heb geen ploeg, geen binder en geen dorscher!” Gaviller zegt: „Ik zal je die bezorgen.” Gaviller zegt: „Ik betaal je twee dollar vijftig per bushel tarwe. Voor de machines betaal je mij elk jaar een weinig.”

Mijn vader denkt er over. Hij is niet erg voor den landbouw. Maar hij denkt: „den een of anderen dag is er geen bont meer. Maar er zijn altijd monden voor brood. Als ik landbouwer wordt en het mijn jongens leer, zullen ze niet verhongeren als er geen bont meer is.”

Mijn vader zegt tegen Gaviller: „Goed!” Papieren worden opgemaakt en geteekend. De anderen, die goed land aan de rivier hebben, besluiten ook tarwe te verbouwen.

Daarna zijn de machines gekomen. Er komen goede oogsten. Alles gaat prachtig. Na een poos verlaagt Gaviller den prijs tot twee dollar vijf en twintig, daarna tot twee dollar. De tijden zijn moeilijk, zegt hij. Verleden jaar betaalde hij een dollar vijf en zeventig. De landbouwers zeggen, dat ze zoo arm zijn, dat ze niets meer hebben. Ze zeggen, dat ze het koren niet maaien dit jaar. Gaviller zegt, dat het zijn koren is. Hij zal op hun land gaan en het maaien. Er zullen moeilijkheden komen.

„Dat is een soort slavernij,” riep Ambrose.

„Er is meer dat moeilijkheden maakt,” vervolgde Tole met een kalm gezicht. „Drie jaar geleden heeft Gaviller een mooie groote stoomboot laten bouwen. Hij zegt: „nu jongens, nu kun je uitgaan wanneer je wilt!” Hij zegt: „deze groote boot zal vele goede en goedkoope dingen halen!” Maar toen de boot ging varen kostte het dertig dollar per man om naar de Crossing te varen. En vijftig cent per maaltijd. Niemand heeft daar geld genoeg voor.

Met de dingen, die zouden komen is 't hetzelfde. Niets is goedkoop. Jean Batsese Gagnon heeft een dik boek laten komen. In dat boek staan alle dingen, die je kunt kopen met prentjes er bij. De menschen sturen je die dingen als je geld zendt in een brief.

„Een catalogus,” giste Ambrose.

„Zoo heet het boek,” zei Tole. Toen hij de wonderen van het boek beschreef verloor hij voor het eerst zijn onverstoerbare kalmte. „Wa! Wa! Alles is zoo goedkoop in dat boek. Het is wonderlijk. Drie pakken kleeren kosten niet meer dan één in het magazijn van de maatschappij. Van alles staat er in dat boek. Je kunt er zijden hemden krijgen. Je kunt een machine krijgen om een koe te melken. Iedereen wil geld zenden om iets te kopen. Gaviller zegt neen. Gaviller zegt, dat de stoomboot alleen goederen voor de maatschappij vervoert. Gaviller zegt: „Kom bij mij voor wat je wilt hebben en ik zal het leveren — tegen vaste prijzen.”

„En dat heet een vrij land,” zei Ambrose.

„De mannen zijn woedend,” vervolgde Tole. „Zij doen niets. Alleen Jean Batsese Gagnon. Hij is het woedendst. Dezen zomer zond hij geld voor een ploeg. Allen wachten om te zien wat Gaviller zal doen. Gaviller laat hem met de stoomboot komen. Hij zegt, dat de vracht vijftien dollar is. Jean Batsese zegt: „Houd hem maar. Ik wil niet betalen.” Gaviller zegt: „Je moet betalen.” Hij schrijft het op voor Gagnon.

Tole verhaalde meer gebeurtenissen van denzelfden aard. Ambrose luisterde met steeds stijgende verontwaardiging. Er kon geen twijfel bestaan aan de waarheid van al de details, welke in elkaar grepen als de schakels van een keten. Dit alles streed niet alleen tegen Ambrose's gevoel van menscheeljkheid, doch ook als handelaar was hij verontwaardigd, dat een concurrent zulke leelijke middelen gebruikte. Met een lijst van grieven aan den eenen kant en onvermengde sympathie aan den anderen kant, steeg de vriendschap tusschen de twee snel.

Zij ontbeten te samen. Job was de derde. Ambrose gevoelde zich steeds sterker tot den jongen man aangetrokken. Hij bedacht, dat hij geen vriend van zijn eigen leeftijd in dit land had. Tole, zei hij in zichzelf, was blanker dan menige blanke dien hij gekend had. Job, wiens beleefdheid in den regel afhing van de kleur, was beleefd tegen Tole. Job was in zijn schik omdat Tole hem met rust liet. Hij hield niet van die pogingen tot toenadering van vreemden. Tole en Ambrose waren jong en hun gesprek kwam spoedig van zaken op sport. Tole verloor iets van zijn ernst toen hij van de jacht op den eland vertelde. Eerst toen Tole op het punt was om weg te varen, kwam hij met het eigenlijke doel van zijn komst voor den dag. „Mijn vader zegt, dat hij u gaarne ontvangen zou,” zei hij bescheiden.

„Zeker, ik zal komen,” antwoordde Ambrose.

Tom draalde bij zijn boomkano, en deed alsof hij de buigzaamheid van zijn riem op de steenen onderzocht. Nadenkend zag hij aan den overkant van de rivier om met ons te handelen,” opperde hij met een zeer gewoon gezicht.

Ambrose schrok op toen hij dit hoorde; hij wist welke mogelijkheden dat insloot. Peter had er reeds eerder over gedacht. Als hem, Ambrose, de taak eens te beurt viel om het plan uit te voeren! Hij hapte naar lucht.

„Ik weet het niet,” zei hij voorzichtig. „Veel moet er bij overwogen worden. Ik zal er met je vader over spreken.”

Tole knikte en stootte van wal.

Ambrose en Colina hadden den vorigen avond geen gelegenheid gehad elkaar nog te ontmoeten. Ambrose bleef dicht bij zijn kamp; hij was van meening, dat de volgende zet van haar behoorde uit te gaan. Niet omdat hij zich al te zeer had laten verontrusten door haar vaders bedreiging, ofschoon hij, als alle jonge mannen, er een hevige afkeer van had in tegenwoordigheid van zijn beminde vernederd te worden. Doch de ware reden, welke hem werkeloos hield, was, dat hij er voor terugdeinsde Colina met haar vader te brouilleeren. Zij kende hem, Ambrose, nog slechts één dag; zij moest de gelegenheid hebben haar eigen gevoelens nogmaals te raadplegen, vond hij.

Wat hij zou doen als Colina niets van zich liet hooren, wist hij niet. Hij overwoog een nachtelijken tocht naar het fort; hij overwoog of hij Tole met een boodschap kon sturen. Beide plannen hadden ernstige bezwaren. Het was een moeilijk geval.

Toen hoorde hij paardenhoeven op de prairie hoogerop. Blijdschap vervulde zijn hart en al zijn problemen waren vergeten.

Hij sprong op. Job hoorde de hoeven eveneens en herkende het paard. Job sprong in de ledige kano en ging er voorin in liggen, als een kind, dat straf heeft en zich verstopt.

Toen hij haar zag komen aanrennen, kwam er een groote vreugde over Ambrose; doch er was iets niet in orde. Dicht bij hem bleef ze plotseling staan en zijn hart scheen ook te blijven stilstaan. Ze was bleek; haar oogen stonden somber. Een inwendige stem fluisterde hem toe, dat hij niet anders had kunnen verwachten; zijn geluk was te vlug, te groot geweest, om werkelijk te kunnen zijn.

Hij ging naar haar toe. „Colina!” riep hij vol vrees.

„Raak me niet aan!” zei ze scherp.

Hij bleef staan. „Wat scheelt er aan?” stamelde hij.

Ze maakte geen aanstalten om af te stijgen. Ze zag hem niet aan. „Ik — ik heb een slechte nacht gehad,” zei ze. „Ik ben gekomen om een beroep te doen op je edelmoedigheid.”

„Edelmoedigheid?” herhaalde hij.

„Om je te vragen te vergeten wat er gisteravond gebeurd is. Ik was krankzinnig.”

Ambrose was even bleek geworden als zij. Hij wist niets te zeggen. Tersluiks zag zij hem aan. Toen ze zag, dat zijn geheele uiterlijk de grootste verslagenheid uitdrukte, draaide ze vlug haar hoofd om. Haar wangen herkregen een weinig van hun kleur.

Een oogenblik heerschte er stilte.

Ten laatste zei hij heesch: „Wat is er gebeurd, dat je veranderd bent?”

„Niets,” mompelde ze. „Ik ben tot bezinning gekomen.”

Zijn uitdrukkingloos gezicht en zijn zwijgen deden haar hevig schrikken. „Gevoel je je niet een beetje verlicht?” vroeg ze. „Bij jou moet het toch ook een soort van krankzinnigheid geweest zijn.”

Plotseling zag hij haar doordringend aan. Zij kon zijn blik niet verdragen. De gedachte schoot hem te binnen, dat hij misschien op de een of andere wijze op de proef werd gesteld. De plotselinge ommekeer van zijn gevoelens maakte hem ruw. Voorwaarts stappende greep hij het paard bij den teugel.

„Er af!” beval hij barsch.

Colina dacht er niet aan niet te gehoorzamen.

Hij bond den teugel aan een tak en, terugkerende, greep hij haar ruw bij de polsen. „Wat voor spel is dat?” vroeg hij.

Colina was ademloos, verschrikt en verrukt en lachte zwakjes.

Hij liet haar even plotseling los als hij haar gegrepen had en ging weg naar den oever der rivier, waar hij wezenloos op het water ging zitten staren, zijn best doende om weer kalm te worden. Hij was bang voor zijn eigen drift. Hij had haar kwaad willen doen.

Colina ging naar hem toe en raakte bedeesd zijn arm aan.

„Het spijt me,” fluisterde zij.

Hij zag haar verontwaardigd aan. „Je moest zulke streken niet uithalen,” zeide hij. „Een man kan niet alles verdragen.”

Colina vond er iets verrukkelijks in zich voor hem te moeten vernederen. Ze pakte zijn hand en drukte die tegen haar wang.

„Hoe kon ik het weten?” zei ze. „Andere mannen zijn geheel anders.”

„Ik had je kunnen verrassen,” zei hij nijdig.

„Dat deed je!” fluisterde Colina. In elke wang werd iets van een kuiltje zichtbaar.

Hij stond op. „Laat me een oogenblik met rust,” zeide hij.

„Ik ben dadelijk weer in orde.” Hij ging naar het paard en maakte den buikriem lossen.

Colina had door het gras naar hem toe kunnen kruipen. Ze bleef echter liggen tot hij terugkwam. Hij ging weer zitten, doch raakte haar niet aan. Hij was nog bleek, maar beheerschte zichzelf weer geheel.

„Vertel me nu eens,” zeide hij rustig, „deed je het voor de grap of had je er een reden voor?”

„Ik had er een reden voor.”

„Wat was dat?” vroeg hij koud verwonderd.

„Ik kan het je niet zeggen zoolang je boos op me bent,” weifelde zij.

„Ik kan het niet in eens van me afzetten,” antwoordde hij eenvoudig. „Geef me den tijd er voor.”

Colina verborg het gezicht in haar armen en haar schouders schokten een weinig. Het is twijfelachtig of er werkelijk tranen vloeiden, doch de zet had evenveel succes. Hij boog zich naar haar toe en legde vriendelijk zijn hand op haar schouder.

„Doe dat niet!” zei hij. „Het behoeft je niet te kunnen schelen of ik boos ben. Je weet, dat ik je liefheb. Je weet dat ik je liever heb dan mijn leven! Het zou barmhartiger van je zijn me neer te schieten dan bij me te komen op een manier zooals jij gedaan hebt.”

„Het spijt me,” fluisterde zij. „Ik heb nooit gedacht, dat het zoo'n indruk op je zou maken. Ik moest het wel doen, Ambrose.” Het was de eerste maal, dat ze zijn naam uitsprak. Hij zweeg eenige oogenblikken om het wonderlijke er van te genieten.

„Waarom?” vroeg hij droomerig.

Colina ging recht op zitten. „Ik maakte me den geheelen nacht bezorgd of het je vandaag zou spijten,” zei ze, haar hoofd afwendende. „Ik dacht dat het te snel was gegaan om blijvend te kunnen zijn. En dan hadden vader en ik van morgen een hevigen twist. Ik ging weg om naar jou te gaan en hij hield mij staande. Hij verloochende mij bijna. Ik ging echter door en zeide hem wat ik ging doen.

En terwijl ik naar hier op weg was, wist ik, dat ik je moest vertellen wat er gebeurd was. En ik dacht, als je soms eenige spijt gevoelde van wat er gisteravond gebeurd was — en als je van vader en mij hoorde — zou je voelen, dat je mij op de een of andere manier zou moeten bijstaan. En dan zou ik niet eens weten of je werkelijk — Dus moest ik dat eerst uitmaken.”

Deze verwarde uitleg was Ambrose volkomen duidelijk. „Zul je altijd aan mij twijfelen?” vroeg hij peinzend. „Kun je niet gelooven wat je ziet?”

Zij kroop onder zijn arm. „Het was zoo plotseling,” fluisterde zij. „Als ik niet bij je ben ontzinkt mij de moed. Hoe kan ik zekerheid krijgen?”

Hij trachtte haar zekerheid te geven met al de welsprekendheid van zijn hart. Doch de tong bleef in gebreke zijn juiste gevoelens te vertolken.

„Wat is het wonderlijk,” * * * zeide Ambrose droomerig, „dat twee menschen juist hetzelfde voor elkaar gevoelen. Ik heb altijd gedacht, dat vrouwen, wel, dat ze de mannen slechts toestonden hen lief te hebben.”

„Jij lieve onschuld!” fluisterde zij. „Als je het wist — Vrouwen behooren zich niet zoo gemakkelijk te geven. Dan trekken de mannen zich terug. Het maakt hen onverdragelijk.”

„Het maakt mij nederig,” zei Ambrose.

„Je bent een jongetje!” fluisterde zij.

„Ik ben tien jaar ouder dan jij,” zei hij.

„Vrouwenharten worden oud geboren,” antwoordde Colina, „die van de mannen blijven altijd in hun kindsheid.”

Haar hoofd rustte op zijn arm.

„Je hals is zoo mooi — zoo mooi als een parel,” fluisterde hij terwijl hij haar aandachtig opnam.

De prachtig gevormde hals trilde van haar lach.

„Je komt bij,” zei ze.

„t Kan me niet schelen,” antwoordde Ambrose. „Je bent zoo mooi als — wat is het mooiste, dat ik ken? Zoo mooi als een Junimorgen in het noorden.”

„Ik weet niet wat ik het liefst heb,” fluisterde zij.

„Wat?” vroeg hij.

„Dat je mij prijst of me berispt. Het is allebei zoo heerlijk.”

„Weet je, dat ik me op 't oogenblik afvraag of ik soms aan het droomen ben? Ik ben bang hard adem te halen uit vrees, dat ik wakker zal worden.”

Zij lachte verleidelijk. „Kus me,” fluisterde zij, „mijn lippen zijn werkelijkheid.”

(Wordt vervolgd).

VERLOVINGSKAARTEN.

Wanneer in den aanvang der 18^e eeuw een minnend paar elkander gevonden had en de verloving officieel was vastgesteld, behoorde het tot de verplichtingen der wederzijdsche ouders om alle familieleden en vrienden daarvan persoonlijk kond te gaan doen.

De bezwaren aan die plichtpleging verbonden deden deze spoedig uit de mode geraken en de verlovingsaankondiging naar onzen trant kwam in zwang. Schriftelijke mededeeling, tevens den datum der bruiloft houdende, was voldoende; bedienden en lakeien brachten de kaarten rond, welke vaak met pentekeningen fraai verlucht waren. Een prachtig versierd handschrift, uit dien tijd bewaard, luidt b.v.: „De Hertog van Richelieu is den 7den Augustus 1736 des avonds om 6 uur in het kasteel van Montjau in Bourgondië met de tweede dochter van Joseph, Anna, Maria van Lotharingen, Prins van Guise, Graaf van Harcourt, in het huwelijk getreden.”

Later vervingen gedrukte kaarten deze handschriften; de huizen Pons en Castellane hebben deze het eerst gebruikt. In onze dagen zien de steendrukkers meer en meer de kaarten voor familieaangelegenheden vervangen door de goedkoopere advertentie, welke grooter publiciteit waarborgt.

DE AANKOMST IN DEN STAL.

Naar de schilderij van Phil. Wouwermans in het Mauritshuis.

HET PAARD IN DE BEELDENDEN KUNST.

(Slot).

ER leefden in de 17de eeuw in Nederland verscheiden beroemde paardenschilders, waarvan wij als de voornaamste noemen: Philips Wouwermans, Joh. Lingelbach, C. Troost, J. Martsen de jonge, Paulus Potter, Paulus van Hillegaert, J. Hackaert, Jan van Huchtenburgh e. a. Vooral de eerstgenoemde (geb. 1619) was buitengewoon sterk in dit genre. Een twintigtal werken van zijne meesterhand kan men in het Rijksmuseum nog bewonderen, terwijl ook in het Mauritshuis en museum Boymans eenige mooie exemplaren voorhanden zijn. Op hem volgt zeker Joh. Lingelbach, die ook zeer vruchtbaar was op dit gebied en eveneens schitterend werk heeft geleverd. Van Ph. Wouwermans noemen wij voornamelijk zijne uitbeeldingen van de „Rijschool,” zijn „Legerkamp,” „Aankomst in den stal,” „de stal,” „de slaande schimmel,” „het witte paard,” „de jachtpartij,” boerengevechten, paardenwedden andere. Van zijn tijdgenoot Joh. Lingelbach (geb. 1622) hebben wij ook een prachtige „Rijschool,” „Terugkeer van de jacht,” „Tocht van Prins Willem II” en mooie paardenfiguren op landschappen. Het bonte, romantische en veelzijdige leven in onze gouden eeuw komt ook in die paardenschilderingen goed uit.

Naast het landelijke, door Paulus Potter in beeld gebracht in zijn „Paarden in de weide”, ziet men het hoofsche in de door 6 paarden getrokken reiskoets in „De Esschenlaan” door J. Hackaert. Op beide ziet men de struische, bonte paardenfiguren uit dien tijd, maar in het aan de hand gehouden gezadelde rijpaard herkent men toch reeds een figuur, die aan later tijden meer eigen is. Het hooger aangezette hoofd, de donkere kleur en het edele in de geheele figuur met mooie lijnen doet meer denken aan een Engelsche kruising (halfbloed).

In „De aankomst in den stal” van Ph. Wouwermans zien wij een druk en bewegelijk beeld met vele meesterlijk geschilderde paardenfiguren. Een klein weinigje fantasie is daar misschien wel bij, want het vurig en in deze omgeving vrij ondoelmatig hoog oplichten van het voorbeen door den schimmel, zoomede het steigeren van den overigens magnifieken vos, die beide afgezadeld worden, komt ons wel wat onnatuurlijk voor. Het verhoogt echter de levendigheid der voorstelling.

In „Het legerkamp” van denzelfden ziet men dezelfde levendige voorstelling in een romantische omgeving. De paardenfiguren zijn zeer mooi.

In „De rijschool” van J. Lingelbach (bladz. 509 boven) ziet men,

hoe de dieren gekweld werden, om de kunsten aan te leeren, welke men destijds van hen vergde. Overigens is dit een schitterend staal van schilderkunst. De rustige houding van den schimmel met opgestoken staart is zeer natuurlijk weergegeven.

Op de prachtige schilderij van Ph. Wouwermans waarop hetzelfde onderwerp behandeld is, ziet men weer dezelfde hoog-edele paardenfiguren van Spaansch type, zooals die voorkomen op het stuk „De Oranjevorsten op het Buitenhof.” Men zie vooral het exotische type van den schimmel op den voorgrond, die door den man met ontbloot hoofd aan de hand wordt gehouden. De lange manen en staart en de eigenaardige stand in de lange voorbenen zijn wel opvallend.

Ruitergevechten waren een geliefkoosd, maar zeker zeer moeilijk onderwerp voor de paardenschilders. Hoewel op dit gebied veel moois op te merken valt, speelt toch ook de fantasie dikwijls een zekere valsche rol. De schilders meenden te kennen te moeten geven, dat de vijandschap der menschen ook oversloeg op de rossen, die zij bereden, hetgeen toch zeker onwaar is. Zoo ziet men bij J. Martsen de jonge (zie de afb. op blz. 510) het eene paard bijten naar den tegenstander; bij C. Troost (zie de afb. op blz. 511) staan de paarden der tegenstanders als helsche furies tegenover elkaar. Dit is zeker zuivere fantasie en maakt de schilderij van Troost geheel onbetrouwbaar, maar erkend moet worden, dat Martsen de uitdrukking van het boosaardig bijtende paard goed getroffen heeft.

Het paardentype van de 17e eeuw in ons land is op vele historische stukken karaktervol tot uitdrukking gebruikt. Merkwaardig zijn daaromtrent: De slag bij Nieuwpoort (1600); de kermis te Rijswijk e. a. Op de laatste ziet men ook het groote en edelen en de treurige figuren van de boerenpaarden. Deze zien er meestal mager en krachteloos uit en vertoonen allerlei gebreken.

In den tijd, toen Prinses Wilhelmina van Pruisen, gemalin van den erfstadhouder Willem V, haar amazonebeeld (zie de afb. op blz. 513) liet schilderen (einde 18de eeuw) had de Spaansche eeuw kwam de Engelsche invloed sterk op, die zich in het begin der 19de eeuw tot een ware Anglomanie ontwikkelde. De Spaansche bloed. Het was gedaan met de lange manen en lange fladderende

staarten, met de zwanenhalzen en met de geheele Spaansche grandezza. Het schijnt ons toe, dat het paard van de Prinses een overgangsvorm is. In hoofd, ooren en langen nek zien wij nog overblijfselen van het verdwijnende paardenras, het overige is reeds geheel in den Engelschen stijl. Terloops vestigen wij nog de aandacht op den ramskop, die in de 18de eeuw gaarne bij paarden werd gezien. En verder op den korten staart, die vrij zeker reeds gecoupeerd en misschien ook wel genicteerd is.

Vrijwel hetzelfde kan worden opgemerkt van het ruitersstandbeeld van Koning Willem II, afgebeeld op blz. 512. Het is het paard van de 19e eeuw, dat wij voor ons zien en dat niet noemenswaard meer verschilt van dat van tegenwoordig.

En zoo zijn wij dan eindelijk genaderd aan onzen tegenwoordigen tijd, den tijd waarin Ant. Mauve, J. Maris en anderen op hun manier de taak van de vroegere paarden-schilders hebben overgenomen. Zeer te roemen is zeker de kunst van Otto Eerelman, de reële schilder, die het paard weet weer te geven, zooals het werkelijk is. Hoe waar en echt is de schoone schilderij; gereproduceerd op blz. 514, van den intocht van H. M. de Koningin in 1898, door hem vervaardigd, zoo natuurgetrouw, alsof het een fotografie is. *)

Mist men al het schilderachtige en romantische uit ons gouden tijdperk, wij erkennen hierin den zin voor werkelijkheid, die onze tijdgenooten kenmerkt. Het ware is niet steeds de vijand van het schoone, integendeel!

A. v. L.

*) Om misverstand te voorkomen worde opgemerkt, dat uit plaatsing van een artikel niet mag worden afgeleid, dat de Redactie zich met alle daarin neergelegde denkbeelden en opvattingen volkomen vereenigt.

RED.

Distributie en broodbons vóór 2000 jaren.

VAN een zekere Romeinsche vrouw uit de dagen der Republiek, Cornelia geheeten, wordt verhaald dat zij, toen een, bij haar op bezoek zijnde, vriendin pochte op haar kostbare kleinoodiën, haar beide zoontjes liet binnen komen en, op hen wijzende, de treffende woorden sprak: „Zie, dezen zijn *mijne* juweelen!” De moeder der beide Gracchen kon toen nog niet vermoeden dat haar kinderen eenmaal een aanzienlijke plaats zouden innemen in de Gemeenschap. Tiberius Gracchus wist zich als Volkstribuun en Sociaal hervormer verdienstelijk te maken o.a. door het herstel der akkerwet van Licinius — 367 v. Chr. Andermaal zou niemand meer dan 500 morgen domeingrond mogen bezitten, terwijl van het aldus vrijgekomen land kleine boerderijen werden gemaakt, een bepaling, door welke Tiberius zich veel tegenstand op den hals haalde, van welken hij in 't jaar 133 v. Chr. het slachtoffer werd.

Ook zijn jongere broeder Cajus, in het jaar 123 v. Chr. tot Volkstribuun gekozen, streefde er naar een krachtigen middenstand te vormen en wist zich de volksgunst deelachtig te maken o.a. door den verkoop van graan van Staatswege, d.w.z. uit de voorraadschuren van den Staat, aan de burgers tegen matigen prijs. Aan ieder, in Rome woonachtig, burger konden maandelijks vijf schepels koren afgeleverd worden, tegen betaling van 6½ aas — ongeveer 2½ cts — per schepel. Ook Cajus moest ondervinden dat ondank 's werelds loon is, toen hij in 't jaar 121 v. Chr. om het leven werd gebracht.

Na Licinius en de beide Gracchen heeft ook Caesar het noodzakelijke ingezien van den zorg voor het levensonderhoud van het, licht tot oproer geneigde, „plebs urbana”, stadsvolk, hetwelk „panem et circenses”, brood en spelen, eischte. Hij liet *bons* uitreiken, de zoogenaamde „tessarae frumentaria” of graankarten, tegen inlevering van welke het volk tegen verminderden prijs of om niet koren kon ontvangen.

Wat oorspronkelijk als „largitio”,

HET PAARD IN DE BEELDENE KUNST.

DE RIJSCHOOL.

Naar de schilderij van Joh. Lingelbach (1623—1674) in het Rijksmuseum.

d.i. verdeling bedoeld werd, was thans in *bedeeling* ontaard.

De tessara of bon was niet langer een legitimatiekaart voor het maandelijksch rantsoen, maar gold voortaan als doorlopend bewijs van recht op een gift in koren.

Later volgde Keizer Augustus (31 v. — 14 n. Chr.) het gegeven voorbeeld. De geschiedschrijver Suetonius verhaalt hoe deze alleenheerscher in 't Romeinsche Rijk in dure tijden van Staatswege voor geringen prijs, soms om niet, aan ieder burger hoofdelijk zijn aandeel liet toemeten.

Intusschen moet hij er soms ernstig over gedacht hebben de korendistributie af te schaffen omdat zij het gevaar in de hand werkte dat menigeen zich aan het akkerwerk ging onttrekken, waarvan de lediggang der burgers en de verwaarloozing van den akkerbouw de gevolgen waren. Bovendien lokte de distributie allerhande gespuis naar Rome, daar van den maatregel, ten behoeve der armen genomen, de overige burgers niet uitgesloten waren. Hij liet haar echter voortduren omdat hij overtuigd was dat, na zijn dood, door het streven der heer-

HET PAARD IN DE BEELDENE KUNST.

DE RIJSCHOOL.

Naar de schilderij van Joh. Lingelbach in het Rijksmuseum.

HET PAARD IN DE BEELDENE KUNST.
RUITERGEVECHT.

Naar de schilderij van Jan Martsen de Jonge (geb. 1609) in het Rijksmuseum.

schers naar de volksgunst, het oude misbruik vroeger of later toch wel weer ingevoerd zou worden. Ten einde dit althans binnen zekere grenzen te beperken, stelde hij waarschijnlijk de prijzen zoodanig vast, dat, behalve met de belangen des volks, ook met die van den landbouwer en den korenhandelaar rekening werd gehouden.

Uit al het bovenstaande blijkt wederom de waarheid der woorden van Rabbi Ben Akiba in Gutzkow's Uriël Acosta: „Alles schon dagewesen”. l' Histoire se répète.

F. W. DRIJVER.

BOEKBESPREKING.

Ornithologia Neerlandica (De vogels van Nederland) door Dr. E. D. van Oort, dir. v. h. Rijks-Museum v. Nat. Historie te Leiden. (Den Haag, Mart. Nijhoff.)

Het is mij een groot genoegen te voldoen aan den wensch der redactie van „Buiten,” om dit standaardwerk over onze vogels te mogen aankondigen. Wij zijn toch op het oogenblik geheel zonder een uitgebreid, ornithologisch plaatwerk, dat op wetenschappelijke basis rust, en staan daarin verre bij het buitenland ten achter. Sedert het verschijnen van „De Vogels van Nederland” door H. Schlegel, dat in het jaar 1858 compleet geworden is, heeft er geen oorspronkelijk, groot werk meer het licht gezien, terwijl toch de behoefte eraan zich herhaaldelijk deed gevoelen. Schlegel's werk toch is thans zeer verouderd en slechts antiquarisch nog bij uitzondering te krijgen, wat in nog sterker mate het geval is met de oudere ornithologische werken van Nozemann en Sepp, Temminck e. a., welke zeer schaarsch zijn en op aucties bijzonder hooge prijzen opbrengen.

Des te meer moeten de vogelkenners van ons land het daarom op prijs stellen, dat een zoo eminent ornitholoog als dr. van Oort den aanmaak van een nieuw, uitvoerig en rijk geïllustreerd prachtwerk over de vogels van Nederland op zich wilde nemen, en dienen zij het niet minder te waardeeren dat een kunstenaar als M. A. Koekkoek en een uitgever als Martinus Nijhoff aan zijne zijde staan. Van zulk een trio moet wel wat goeds komen.

Dit blijkt dan ook ten duidelijkste uit de twee reeds verschenen afleveringen, behandelend de Duikers, de Stormvogelachtigen en de Pelikaanachtigen en versierd met 20 platen, die zonder uitzondering een uitmuntend beeld van den vogel in winter- en zomerkleed geven en den toets der vergelijking met binnen- en buitenlandsch plaatwerk glansrijk kunnen doorstaan.

De tekst is zoo beknopt mogelijk gehouden, zonder echter op eenigerlei wijze aan volledigheid afbreuk te doen. Naast de beschrijving der soort op verschillende leeftijden en in verschillende sexen en jaargetijden, is het voornaamste omtrent haar levenswijze vermeld, alsmede haar voorkomen in Nederland en daar buiten. Wat betreft de nomenclatuur, hierbij is wederom het z. g. prioriteits-beginsel toegepast, gelukkig echter zonder te vervallen in die uiterste, tot niets nutte naamzifterij, waarvan zoo vaak eene schromelijke begripsverwarring het gevolg is. Achter den Latijnschen naam volgt de Nederlandsche en de locale benaming(en).

Het werk sluit in alle opzichten waardig aan bij het in 1913 verschenen eierboek „Oologia Neerlandica,” door A. A. v. Pelt Lechner en tesamen zullen zij een opus magnum vormen van de Nederlandsche vogelwereld. Zoowel wat inhoud als uitvoering

betreft, is ons een wetenschappelijk ornithologisch werk van den allereersten rang gewaarborgd, waarvoor we dankbaar dienen te zijn, vooral wanneer wij bedenken, dat er groote, bijkans onoverkomelijke moeilijkheden aan de uitvoering van dit omvangrijk plan verbonden zijn, want niet alleen zijn de wetenschappelijke en technische eischen, aan dit werk te stellen, zeer hoog, doch ook de kosten, welke verbonden zijn aan een boek met ruim vierhonderd met zorg in natuurlijke kleuren uitgevoerde platen, die eerst allen door bevoegde hand geteekend moeten worden, begeleid door een daarbij behoorenden tekst, bieden in ons kleine land een niet te onderschatten moeilijkheid.

Met groote belangstelling volgen wij de voortschrijding dezer prachtuitgaaf. De „Ornithologia Neerlandica” zal verschijnen in ongeveer veertig afleveringen van 10 platen ieder + tekst. Ieder jaar verschijnen 4 à 5 afleveringen, zoodat het werk in acht à tien jaren compleet zal zijn. A. W.

BOOMEN.

Voor me zie ik in de vele stadsplantsoenen, parken, bosschen enz, boomen, alle op dezelfde wijze behakt, gesnoeid, of gekandelaberd. Alle den- (pyramide) vormig. Nergens laat men den boom in, hoe geringe mate ook, zich zelf ontwikkelen en vormen.

Wat zal hiervan de reden zijn en hoe is men hiertoe gekomen?

In het laatst der vorige eeuw ontwikkelde zich meer en meer het denkbeeld dat het productievermogen van het land zoo hoog mogelijk moest worden opgevoerd, de zoogenaamde woeste gronden langzamerhand moesten verdwijnen, men „ontginnen” moest en op de slechtere gronden bosschen moesten worden aangelegd. Onder leiding van bekende maatschappijen werd dan ook de boschbouw stelselmatig in vaste banen gevoerd en ging men meer en meer volgens vaste regels te werk. Hierbij zal Duitschland, waar de boschbouw die van ons land reeds ver in ontwikkeling vooruit was, wel veelal als leidraad hebben gediend.

Het hoofddoel van streng doorgevoerden boschbouw is zekerlijk zoo productief mogelijk hout te verkrijgen. Aesthetische beschouwingen mogen hierbij natuurlijk niet in aanmerking komen, aangezien hierbij een zuiver oeconomisch doel wordt nagestreefd. Mooie, rechte, lange, gezonde stammen moet men verkrijgen en liefst zoo gelijk mogelijk van dikte. Dood hout moet worden weggenomen, evenals „tweede koppen” en zijtakken, welke aanleg hebben zich te sterk te ontwikkelen en daardoor den groei van den hoofdtop of de gelijkheid van de dikte van den stam zouden kunnen schaden. De bosschen moeten „gesloten” zijn, geen kromme holle boomen bevatten en aan veel meer dergelijke eischen voldoen.

Hoe worden dergelijke bosschen nu beoordeeld? Vindt men ze mooi of vindt men ze leelijk?

Dit is een vraag welke slechts zeer objectief dient te worden beantwoord. Een waar natuurliefhebber zal een dergelijk menschelijk product misschien ten eenen male verfoeien, zonder te willen bewonderen het knappe werk en de wel overlegde zorg er aan besteed, terwijl dan aan het doel (zuiver oconomisch), waarmede het bosch is aangelegd, niet wordt gedacht.

Natuurlijk zullen er intusschen zijn, die het schoone van zulk een bosch toch weten te waardeeren. Het gelijkmatige der stammen, het groote „geheel,” dat door dien regelmaat wordt gevormd, geeft dikwerf iets grootsch, iets majestueus, iets overweldigends, al is het een *menschelijk*- en geen *natuurproduct*.

Het meerendeel echter van diegenen, die zich tegenwoordig voor het buitenleven e. a. interesseeren, zal daarentegen een dergelijk goed productief bosch als het hoogste ideaal van wat men onder bosch kan verstaan, beschouwen. De geheele tegenwoordige richting is zoo en men wil onder een dergelijk bosch „natuur” begrijpen.

De richting, aangegeven * door * de veel omvattende eischen van den tegenwoordigen boschbouw aan het bosch (productieve bosch), wordt nu ook buiten de productieve bosschen vrij algemeen gevolgd.

Particulieren (de ware natuurliefhebbers niet te na gesproken), hebben op hunne buitens, tuinen e. d. door tuinarchitecten, houtvesters of door hunne eigen tuinlieden, die in den regel de volgens de moderne richting zijn toegedaan, het aanwezige hout holle, of zoogenaamde „leelijke kromme” boomen worden gekoppeld; de overige boomen van alle dood hout, alsmede „tweede koppen” en ongewenschte takken ontdaan, de door de jaren

ontstane weelde van mos, boschplanten- en bloemen omgespit, teneinde den grond meer lucht te geven enz., een en ander geheel volgens de eischen van den modernen boschbouw.

Wat is een bosch met door de natuur kaal geworden hooge krachtige stammen niet machtig en indrukwekkend, indien het groene mostapijt van den bodem onaangeroerd gebleven is! En wat bederft men aesthetisch niet veel met een onnatuurlijken onderplant, zooals tegenwoordig veelal het geval is. Een voorbeeld hiervan vindt men in het Haagsche bosch, waar één gedeelte ongerept en een ander gedeelte onderbeplant is.

Terugkomende op particulier boschbezit, dient nog vermeld te worden, dat bijna zonder uitzondering wordt vergeten, dat diegenen, die buitens of tuinen er op na houden, dit niet doen met een oeconomisch doel voor oogen. In den regel toch zal men, hetzij uit liefhebberij hetzij uit mode, „buiten” wonen en slechts zelden zal iemand tegenwoordig uitsluitend van de opbrengst van zijn buitengoed leven. Waarom viert dan toch de streng doorgevoerde boschbouw ook op de meeste tuinen, buitens en landgoederen hoogtij? Waarom vergeet men dat een jarenlang door de natuur gevormde boom, zij het wat hol of scheef, mooi kan zijn? Waarom toch moeten in de parken, buitens enz., alle boomen *den-* (pyramide-) vormig hoog opgesnoeid, moet alles wat de natuur in jaren gevormd heeft, door de strenge veeleischende „cultuur” worden vernietigd, zonder dat de bezitter eenig finantieel voordeel nastreeft?

Hierop is slechts één antwoord te geven, n. l.: diegenen, als boven bedoeld, in het bezit van buitens enz., hebben zelf niet voldoende verstand van of gevoel voor natuur, terwijl andere bezigheden (ambten, zaken e. d.) hun tijd in beslag nemen. Alles wordt dan opgedragen aan een derde, die volgens de heerschende richting (mode) de zaak opknapt.

De boomen in stadsparken, in de plantsoenen, de boomen langs de wegen en dijken van ons land, alle hetzelfde.

Wanneer zal men terugkomen van het denkbeeld dat uitsluitend *den-* (pyramide-) vormig gesnoeide of gekandelaberde boomen in stadsparken en op buitenwegen, in tuinen en buitens „mooi” zijn?

Waarom plant men in de stadsstraten en wegen boomen welke, om de huizen wat lucht te laten, steeds tot in het oneindige moeten worden gesnoeid? Wat zal het velen niet onaangenaam, pijnlijk aandoen, steeds tegen zulke naakte stukken hout aan te kijken!

Wil men toch boomen in ruime straten, laat men dan boomen nemen, welke langzamer groeien, minder schaduw geven (berken, acacia's enz.) zoodat men ze niet alle drie of vier jaar geheel of gedeeltelijk kaal behoeft te hakken.

Waarom neemt men niet, indien men toch gesnoeide boomen wenscht, leivormig gesnoeide lindeboomen, zooals men in oude steden in ons land veelal aantreft en welke in den regel zeer mooi en schilderachtig zijn, al eischen zij wat onderhoud?

Eens toch, en wel spoedig, zal de reactie komen. Dan zal men de natuur meer op de juiste waarde leeren schatten, zal men eerbied koesteren voor den ouden boom, al is hij door vele stormen geteisterd. Dan zal men berouw hebben over hetgeen verwoest is en nog wordt, dan zal het nageslacht ons op dit punt als vandalen beschouwen. Dan zal men hierover berouw hebben, evenals men nu gaarne een aantal oude Hollandsche stijltuinen uit vroeger eeuwen zou terug wenschen, die, hoewel ook een cultuurproduct, uitsluitend om hunne *schoonheid* (aesthetische waarde) ontstonden, in tegenstelling met de hierboven aangehaalde tegenwoordige cultuurproducten, welke in het algemeen aan *oeconomische overwegingen* hun ontstaan te danken hebben.

Zeer juist is m. i. de meening van Jhr. C. H. C. A. van Sypesteijn, neergelegd op blz. 284 tot en met 288 van zijn interessant boekje „Oud-Nederlandsche tuinkunst.”

Hoezeer men nog steeds den tegenwoordigen *cultuurboom* boven den *natuurboom* verkiest, blijkt wel uit het feit, dat, nu door den heerschenden brandstoffennood vele boomen en bosschen worden gekapt, bijna uitsluitend cultuurbosschen door de boschwet worden beschermd en er zelfs kapverbod voor onrijpe dennenbosschen in het leven is geroepen. Wat gebeurt er met de enkele meer afgelegen (niet in boschcomplexen of lanen opgenomen) *natuurboomen*? Deze zijn practisch gesproken alle ten doode opgeschreven, de prachtige, zeer oude berken op de heide, de losse eiken, oude linden enz. enz.; vallen deze alle? Ik vrees van ja. Nimmer toch vernamen in de courant van een gemeentebestuur dat op één mooien boom een kapver-

bod legde. Het zijn alle natuurboomen en ze worden niet gewaardeerd; ze zijn niet in de mode. Ze zijn wellicht krom of wat hol, kortom worden leelijk gevonden. Het oudere geslacht, hetwelk den boom jaren gekend heeft, is aan hem gehecht. Maar waar kan deze gehechtheid zegevieren tegen een drang om den boom om te zetten in vele blanke guldens? Hoevele verdedigers heeft hij? Weinige! En hebben deze weinigen een zoo sterken wil en overredingskracht dat zij kunnen winnen? Hoe zelden toch zal in dezen tijd een *enkele* sympathieke oude natuurboom gespaard blijven. Men zie slechts hoe de gemeente 's Gravenhage zich nu van een aantal oude mooie boomen, welke gebleven waren ontdoet, c. q. ontdaan heeft.

Late de reactie spoedig komen en doen sparen dat weinige, wat nog overblijft!

J. v. H. S.

SISKA.

SISKA is dood....

En 'k weet zeker, mocht dit bericht onder veel oogen komen in België, Nederland, Frankrijk, Engeland en Duitschland niet te vergeten, dat menigeen als in een prachtig visioen een gelukkigen, heerlijken tijd zou wederzien, vroolijke, opgewekte tooneelen in een lint van bruin-grijze duinen, weeldrig geboomte, vriendelijke landelijke huizekes met rood pannendak en groen-witte huizen op blanke gevels, en achter hoogstammige zonnebloemen.

Duizenden en duizenden hebben Siska bezocht en haar portret was in alle landen, die ik hierboven opnoemde en zelfs in Rusland en over den Atlantischen Oceaan. Siska woonde tusschen de vermaarde Vlaamsche badplaats Knokke aan Zee en het Zwin.

Knokke kwam op en lokte elk jaar meer bezoekers. Daar vloede 't geld binnen en menig ouderwetsch winkeltje werd er een grootsch gebouw met spiegelruiten en balkons.

Siska woonde ver van 't dorp, tusschen de duinen en de sparreboschen, aan een kronkelenden, oneffen heiweg, en ze verdiende haar brood in 't molentje, dat men van verre kruisen zag slaan, maar dat slechts nu en dan door een schilder of een dichter wat nauwer bekeken werd. Siska kreeg ook de badplaatskoorts. Ze wilde bezoekers lokken. En ze ging wafels bakken van die echte gele wafels, vijfhartigen, grooter dan 't bord, waarop ze werden gelegd.

Er kwamen gasten meer en meer, en voor den oorlog stonden er daar tegen de duinen twee groote wafelbakkerijen, een van Siska en een van „de kinderen van Siska.” Als de wind van 't Zwin woei, bracht hij u al zeer verre de zoete geur, en zoowel op den nieuwen „macadam” bij de uitbreiding van Knokke gelegd, als op den ouden keiweg, wemelde het elken zomernamiddag van kleurige toiletten en flanellen pakjes. 't Was een lange stoet van schetterende, lachende, keuvelende dames en heeren, die naar Siska gingen om wafels te eten.

Siska begreep haar kracht. Haar plekje behoorde bij Knokke,

HET PAARD IN DE BEELDENE KUNST.
RUITERGEVECHT.

Naar de schilderij van Corn. Troost (1697—1750) in het Rijksmuseum.

maar moest toch verschillend van Knokke blijven, een landelijk hoekje, niet geannexeerd door 't moderne.

Marcel bouwde een wafelbakkerij op korteren afstand van de badplaats. En hij richtte ze modern in. Maar de menschen trokken er voorbij. Ze wilden op Siska's terras zitten, achter de zonnebloemen, onder de boomen, waar ze bediend werden door de dochters en meiden met hun witte schorten voor en niet door zwart-gejaste „garçons”. En Siska „exploiteerde” niet! Voor „vuif en 't zeventig centiemmen” kreeg je er twee groote wafels met zuiver witte suiker, echte goud-gele boter en een kan koffie. En zoons en knechten baktten op twaalf ijzers den ganschen, stikheeten middag door en ieder mocht de „ware” komen zien, de zuivere „bloem” en de „ongedoopte melk” en overal „hun neuze steken.”

Siska werkte niet. Ze was een reuzin, groot, zwaar, dik en had een stem als een bazuin. Nu verscheen ze hier en dan daar en overzag alles met den blik van den Spaanschen kapitein, waarover ze me dikwijls vertelde, en sprak met Belgen, Nederlanders, Franschen, Duitschers, Russen, Britten, Amerikanen, maar toch altijd in haar krachtig Vlaamsch.

* * *

De Spaansche kapitein waarvan ze vertelde.

Maar 's zomers had ze daarvoor geen tijd. Dan moest ik in den herfst of den winter komen. Dan hingden de nevelen over de polders en verborgen den vijfspitsigen raadhuistoren van Sluis en de drie oude steenen reuzen van Brugge en zelfs de roode daken van Knokke's villa's. Of dan bulderde de wind en joeg hij de golven in den verzanden inham van 't Zwin, welks rijke scheepvaart Maerlant eens bezong, en dan sloegen regenvlagen over de duinen en de sparreboschen.

Dan was de wafelbakkerij gesloten en zat Siska bij de kachel, bij „de gloeiende stove” en stond de winst van den milden zomer veilig in de bank te Brugge.

Dan wilde ze wel vertellen, en was ze spraakzaam.

„k Had smoorrijke kunnen zijn”, zei ze me eens. „Je weet, 'k heb met een Tonceca getrouwd geweest. In den Spaanschen tijd was er een kapitein Tonceca op 't fort Sint Pol, waarvan de brokken daar wat verder nog liggen. Hij was verliefd geworden op een Vlaamsch meiske en trouwde er mee. Maar d'oorloge was gedaan en de Spanjaarden trokken weere naar hun land. Kapitein Tonceca bleef hier om zijn vrouwke, maar 't en duurde niet lang of ie had vele stil verdriet. Hij verdook het nog voor z'n vrouw, maar uren stond hij aan 't Zwin, vanwaar de schepen naar Spanjen vertrokken waren. En dan peinsde en dubte hij. Hier was 't zoo dampig, lether (weinig) zonne, en

veel regen en smoor (mist) en ie kost zoo schoone vertellen van zijn pays, waar 't altijd schoon weere was en de lucht veel klaarder. 's Nachts droomde hij er van en de onrust werd grooter. Maar z'n vrouwe wilde Vlaanderen niet verlaten.

Op een nacht kwam Tonceca niet naar huis. Ze hadden hem 's avonds weere aan 't Zwin gezien en nu was ie verdwenen. Ze vreesden, dat ie z'n eigen in 't water vermoord had en ze zochten in de kreeken en killen, maar vonden niets. Zeven jaren later kwam er een brief uit Spanjen. Er stond in, dat Tonceca dood was en zeventien kasteelen naliet voor zijn vrouwe in Vlaanderen. Hij was toch naar Spanje getrokken, had nooit iets laten hooren, maar algelijk (toch) al zijn rijkdommen aan z'n vrouwe vermaakt. Maar die vrouwe was niet geleerd en ze deed de zaken over aan een notaris. Dat was een slechterik en met getuigen liet hij vrouwe Tonceca een kruiske zetten bij heur name onder een papier, waardoor de dompelaarster, zonder dat ze 't van eigen wist, alles aan dien bedrieger overliet. Met karren vol zijn de dukaten van Brugge naar 't notarishuis gebracht, maar bij nachte. Vrouwe Tonceca protesteerde, maar 't en hielp allemale niet, en ze was arme en de notaris rijke. Maar die deugniet heeft geen geluk had. God heeft hem gestraft en hij is levende van de wormen gegeten. En zoo had ik smoorrijke kunnen zijn, maar de kinderen van Tonceca bakken nu wafels voor de vreemden, lijk het op dat papier daar staat.”

En inderdaad hing er aan den wand een rijmpje met een zinspeling op den Spaanschen krijgsman.

Aldus hoorde ik het wonderbare verhaal uit Siska's mond. Och, een der vele legenden, overgebleven uit den tijd toen Spaansche soldaten op de Vlaamsche forten nestelden en er ook de liefde niet misachten.

Veel heeft de oude vrouwe me verhaald en ze sprak gaarne over haar streek.

Over de grens kwam nu op een kaartje 't bericht van haar dood.

Een harer zonen is krijgsgevangen in Duitschland en een kleinzoon strijdt aan 't front.

Den molen kunnen we soms van Nederlandsch gebied zien, maar de wieden hangen stil als een kruis van rouwe, zooals men er een aan de poort der hoeve neerlegt, wanneer daar binnen een doode ligt.

En we kunnen 't ons voorstellen, hoe een witgehuifde wagen, als waarvan Gezelle in zijn „Kerkhofblommen” spreekt, Siska naar haar graf onder Knokke's verweerd torentje heeft gevoerd. Ze stierf in de dagen, toen de zon der bevrijding eindelijk over 't bloedige Vlaanderen rijzen ging.

A. HANS.

Uit het Zieleleven der Dieren.

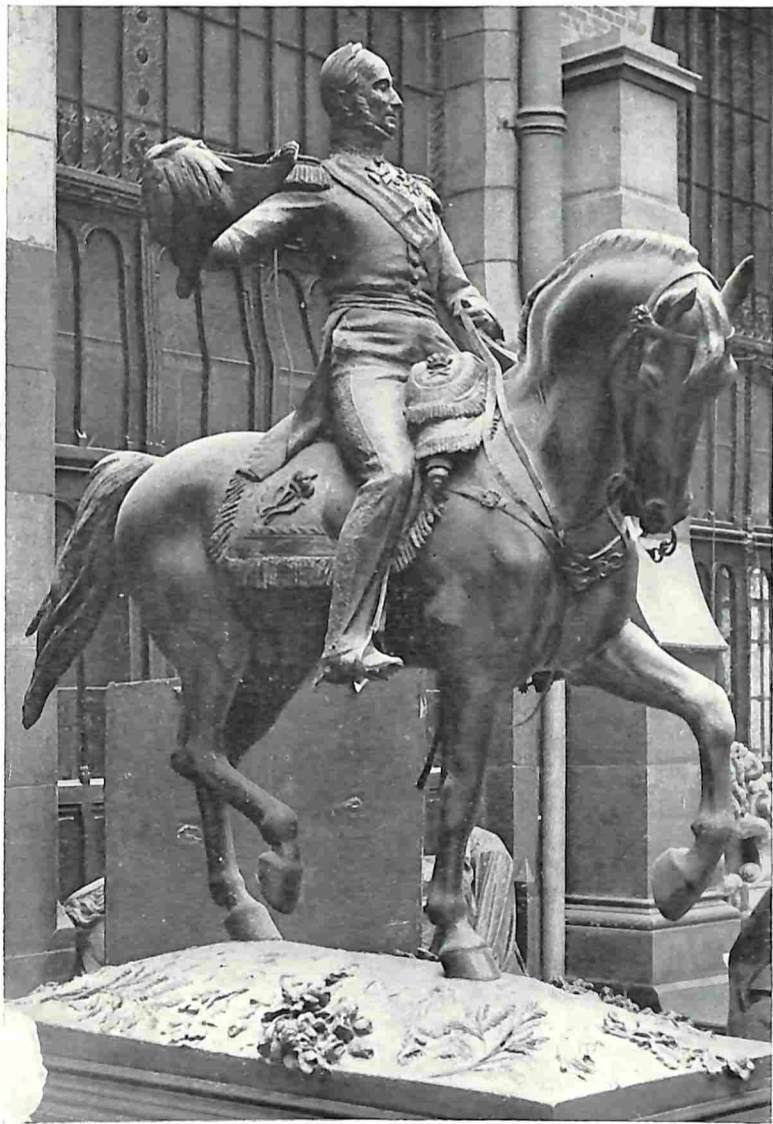
OPRECHTE TROUW.

BOVEN de lagere dieren, kwallen en schelpdieren b.v., welke in soortgroepen aan een gemeenschappelijken voedingsbodem gebonden zijn, staan die, welke verplaatsbaar in groepsverband leven. Naast den strijd om het bestaan dienen zij het behoud der soort door aaneensluiting, zooals b.v. de visschen in scholen doen.

Insectenstaten van bijen en mieren zijn als zeer uitgebreide families te beschouwen, terwijl de vogelzwermen en de zoogdierenkudden wel den bestaansstrijd tot grondoorzaak hebben, al is de neiging van dier tot dier onderling bij hen niet buitengesloten. Het kolonieleven toch maakt, bv. voor gepaarde bevergezinnen, het verblijf sterker en zekerder. Dat gevoel van bijeen te behooren, 't zij de dieren zich door vriendschap of echtverbintenis verbonden gevoelen, treedt bij tal van dieren heel duidelijk aan den dag en vormt dan in het meestal monogame huwelijk der dieren vooral een zeer sterken band van „oprechte trouw”.

De ongewervelde en lagere dieren trouwen niet en juist omdat de voor het leven gesloten tweebond der hoogere dieren steeds gesloten wordt na kennismaking in den paartijd, bij persoonlijke voorkeur en na bewuste toeëigening, kunnen we hier gerust spreken van huwelijken staat en echtverbintenis. Trouwens, de vergelijking gaat ook voor de jeugdige exemplaren in den paartijd op. De onderlinge naijver, de gevechten om de begeerde bruid tusschen de leden van het mannelijk geslacht zijn gevolg van even menselijke als dierlijke instincten. De jonge boer, die op den dansvloer zijn beste beentje voorzet en zelfs wel tot messentrekken gekomen is om zijn keuze te bevechten tegen kapers op de kust, blijkt, eenmaal gehuwd, een even medel echtgenoot als een fazantenhaan b.v., die in den paartijd met snavel en klauw zich zijn gade heeft veroverd.

Tollenaar beschrijft zulk een fazantengevecht, waarbij de vrouwe in het spel is, — daar vloeit bloed en het gaat daar waarempel alles behalve idyllisch toe. Een vijftiengestigtal mooie, jonge fazantenhanen vechten vlak bij den waarnemer onder elkander op een open plek, waar jaarlijks vele fazantennesten in de struiken lagen. De hennetjes liepen angstig en zenuwachtig kakelend om de vechtenden heen en hadden in hun opwinding geen oog voor den bespieder. Zelfs deelden ze soms aan den een of anderen haan ook een stevigen snavelhouw uit. Op die Novembergevechten volgde de definitieve, paarsgewijze groepeeringsdier jonge vogels voor den komenden, echtelijken levensstaat.

HET PAARD IN DE BEELDDE KUNST.
MODEL VAN HET RUITERSTANDBEELD VAN WILLEM II TE
LUXEMBURG IN HET RIJKSMUSEUM.

Als ze eenmaal samenleven, duurt de dierenverbintenis tot aan, soms zelfs tot in den dood. Een treffend geval van zulke inséparable vogelzielen nam men voor eenige jaren in den Antwerpschen dierentuin waar. Het wijfje van een paar Japansche musschen werd door een in dezelfde kooi verblijvende papegaai plots bij een klein ruzietje aangevallen, een plok veeren uitgetrokken en een poot stukgebeten. Machteloos lag de kleine vogel op den kooibodem en dadelijk was zijn mannetje druk bezig om met wat strootjes en veertjes een gemakkelijk leger voor het verwonde gaaike klaar te maken, waar de zieke op werd geschoven, die daarna trouw door hem van eten en drinken voorzien werd. Heel den nacht dekte de trouwe echtgenoot met zijn vleugels het trillende, zieke wijfje warmpjes toe, doch drie dagen vol onophoudelijke zorgen gingen voorbij, het wijfje stierf.

Treurend zat de eenzame vogel toen ineengedoken, bleef roepen en roepen, weigerde alle voedsel, — al was de booze papegaai ook verwijderd uit de kooi, — en na een paar dagen lag hij dood in een hoekje van de kooi.

We lazen van een houtsnip, die werd waargenomen, terwijl hij op een akker steeds in een grooten kring in het rond liep, druk en luid roepend. Door den kijker werd midden in dien kring een doode wijfjeshoutsnip ontdekt. Iederen dag stond die treurende man daar op schildwacht bij zijn doode of hervatte troosteloos zijn kringloop, tot er na eenige weken een kaal en platgetreden ringvormig weggetje zich gevormd had om het vogellijk.

Een zware rol was over den akker en den dooden vogel heen-gegaan, er was nog slechts een armzalig hoopje beenderen en veeren over twee maanden later, — nog steeds kwam de houtsnip daar wachthouden en treuren. Wel moet de doode een sultane favorite geweest zijn, want de houtsnippen leven polygaam.

Niet alleen in de vogelwereld echter vinden we die hechte trouw aan de levensgezel, ook bij viervoeters werden stevige huwelijksbanden meermalen waargenomen. De eenzaamheid, de totale wijziging in levensgewoonten verbijsteren zoo menig dier als gade of ega het ontvalt en brengen het soms tot vereenzaamd kwijnen, als niet..... de strijd om het bestaan tot flink doortastend leven dwingt, of een nieuwe lente de mogelijkheid van een nieuw, gepaard samenleven opent en wat geweest is hult in den mantel der vergetelheid.

G. DE GRAAF.

VERDWENEN KASTEELN IN EN OM ROTTERDAM.

VII.

POLDERBURG.

HALVERWEGE Schiedam en Delft stond eenmaal het slot Polderburg op een hoog stuk land, ten zuiden van de Poldervaart, waar deze de Schiedamsche Schie in zich opneemt. Het schijnt, dat Philips van Bourgondië zich met de stichting van dit huis heeft bemoeid, althans hij bepaalde, dat het nog tot Schieland zou behooren. Het werd omstreeks 1313 gebouwd door Philips van Wassenaer, Heer van Kethel.

Het geslachtsregister begint eigenlijk bij Jacob, oudsten zoon van Alewijn V van Wassenaer, burggraaf van Leiden en Wilhelmina van Arkel, die leefden omtrent 1180. Jacob van Wassenaer was getrouwd met Wilhelmina van Teylingen en overleed in 1235, nalatende een zoon Thomas, die kinderloos overleed en eene dochter, Christina, die in 1252 huwde met Dirk van Cuyck, waardoor Wassenaer in zijn geslacht overging. Hun dochter Ada was abdis te Rhijnsburg; hun zoon Hendrik was gehuwd met Halwina van Egmond. Hij reisde in 1296 op eigen kosten naar Engeland om graaf Jan, zoon van Floris V, te geleiden, en overleed in 1319. Hun dochter Bartha van Cuyk trouwde omstreeks 1230 met haar neef Dirk van Wassenaer, door welk huwelijk het burggraafschap weer aan de afkomelingen van de vorige burggraven gekomen is, het huis van Wassenaer.

De stichter noemde zijn huis Polderburg, omdat de landlieden zich bij watersnood op deze hoogte konden bergen, zooals de dichter zingt:

Ik ben van outs gebout om yedereen te bergen,
Wanneer de watersnood mijn polderluy quam tergen.

De Wassenaers stonden in hoog aanzien bij het grafelijk hof. Zoo was Philips van Wassenaer in 1287 Kamerheer van Floris V en kreeg de tienden van Wassenaer. In 1309 werd hij nog met vele giften en voordeelen vereerd. Jan van Wassenaer, burggraaf van Leiden, Heer van Polderburg, was in 1453 met Philips van Bourgondië in den oorlog tegen die van Gent, die de belasting op het zout niet wilden betalen, hun door den hertog opgelegd. Hij was ook in 1467 tegenwoordig op de groote dagvaert of statenvergadering te Sluis en stond zoozeer in de gunst van Philips van Bourgondië, dat deze hem niet alleen in zijne goederen bevestigde, maar nog duizend Fransche kronen voor hem betaalde, waarmee die goederen waren bezwaard.

Ik zal mijne lezers niet vermoeien met de opsomming van al de bezitters van Polderburg, maar wil alleen nog vermelden, dat Margaretha van Wassenaer, die in 1534 trouwde met Jan van der Mark, Heer van Lumey, de moeder was van Willem van der Mark, den beruchten aanvoerder der Watergeuzen.

Keeren wij naar het kasteel terug, dan zien wij, dat dit reeds

HET PAARD IN DE BEELDENE KUNST.

PRINSES WILHELMINA VAN PRUISEN, GEMALIN VAN DEN
ERFSTADHOUDER WILLEM V.

Naar de schilderij in het Rijksmuseum.

spoedig van den binnenlandschen oorlog te lijden had. Daar Philips van Wassenaer een ijverig voorstander der Hoeksche partij was, kwam graaf Willem V in 1351 het slot verbranden. In 1387 werd het door zijn zoon Dirk van Wassenaer hersteld en met een achtkanten toren versierd. Het gebouw bestond uit drie bijzondere getimmerten: een toren en een achtkantig poorthuis, bestaande uit twee onderdeelen; het hoogste en aanzienlijkste gedeelte was twee verdiepingen hoog en had in den gevel, die met kanteelen opgeluisterd was, onder twee en boven drie kloeke kruiskozijnen en hooger nog drie van lichtere constructie. Aan de achterzijde waren vier kozijnen, twee beneden en twee boven. Het tweede gedeelte van dit huis was behalve den keldergrond en de kap, maar één verdieping hoog en had twee keldervensters, twee kruiskozijnen en een paar kleinere in den achtergevel en zijgevel. Op den hoek stond de achtkante toren, uit het water opgehaald. Het derde gedeelte was zeer laag en naar alle gedachte de boerenwoning. Verder stond dit huis in een breede gracht, aan welker buitenkant het bijzonder schoone poorthuis verrees. Tusschen dit poorthuis en den voorgevel van het gebouw lag een houten brug met een valbrug in het midden.

In den Jonker-Fransen-oorlog heeft het kasteel stormachtige tijden doorleefd. Den 4en Maart 1489 rukten de Delvenaars op Overschie aan, dat door de Kabeljauwschen versterkt was. Tegelijk trokken Dirk van Hodenpijl, Walraven en Antonie van Brederode en Jan van Kroonenburg met 400 ruiters en 600 voetknechten op Delft aan.

Eerst werd 's morgens vroeg Overschie hevig aangevallen en overrompeld. Daarna werd de poldervaart overgetrokken en al wat men tegenkwam geplunderd en verbrand. Op hun verwarde terugtocht staken de Delvenaars, die totaal verslagen werden, het slot Polderburg in brand. Even tevoren had de baljuw Van der Meer zich in het riet verborgen en was met behulp van den boer, die op Polderburg woonde, in boerenkleeding gevluht. Kort daarna ging het slot in vlammen op en werd niet herbouwd. In 1523 zijn de goederen van Polderburg, door den dood van Jan van Wassenaer, verstorven aan zijn dochter Maria, getrouwd met Jacob, graaf van Ligne, en deze verkocht de bezittingen aan Vincent Cornsz van Mijerop, Heer van Kabouw. Daarna werden de goederen verkocht aan Jacob Gerritse, die ze in 1636 overdeed aan de weduwe Pieter Pieterse du Bois te Rotterdam. In 1649 zijn ze door huwelijk in het bezit gekomen van Jacob Lois te Rotterdam, den bouwmeester van het Gemeenlandshuis van Schieland, het Boijmanshuis en de vervaardiger van de grafombe van Witte Cornsz de With in de Groote Kerk te Rotterdam. Ook zijn er belangrijke handschriften omtrent de geschiedenis van Schieland van hem bewaard. Hij overleed in 1676. In 1656 werden de overblijfselen van het kasteel gesloopt, waarbij acht voet onder den grond een steen werd opgegraven met het opschrift:

POLDERBURCH anno MCCCXIII, het jaar der stichting.

De terreinen werden in 1658 verkocht aan Mr. Willem Nieupoort, met wien de rij der bezitters van Polderburg waardiglijk wordt besloten, zoo als een dichter de bouwvallen laat spreken:

Ik schutte vijand af eer Delft mij quam verrassen
En bragt tot niet. Erbarm! Nu pronk ik met mijn asschen,
Al leijdt mijn slot terneer, de grond is noch gebleven;
Heer Nieupoort mij vernieuwt, dus werd ik weer verheven.

Willem Nieupoort werd 30 Januari 1607 te Schiedam geboren en was een der grootste staatslieden zijner eeuw. Nadat hij zijne studiën in Frankrijk had voltooid, werd hij benoemd tot ontvanger generaal van Holland, schepen en daarna pensionaris van Schiedam en gezant aan het Engelsche hof.

In 1653 maakte hij deel uit van het gezantschap om met Cromwell over den vrede te onderhandelen. Onder Jacob II, wien hij niet aangenaam was, werd hij teruggeroepen. Hij was een vriend van de Witt, waardoor hij in 1673 bijna zijn leven in gevaar gebracht zag, toen het grauw van Schiedam hem in de gevangenis wierp. Later werd hij door den stadhouder ontzet. Hij overleed in zijn geboorteplaats 12 Mei 1678.

* * *

VIII.

SPIERINGSHOEK.

Spieringshoek, het laatste der twaalf kasteelen in Schieland, was gelegen tusschen Schiedam en Vlaardingen, ten oosten van de Poldervaart, ten noorden van de tegenwoordige Vijf sluisen. Het zag er krijgshaftiger uit dan de beide vorige burchten. Het schijnt, dat ook hierin Philips van Bourgondië de hand gehad heeft, misschien wel met een strategisch oogmerk, immers hij bepaalde, dat ook dit kasteel tot Schieland zou behooren. Het werd omstreeks 1203 gebouwd door Wouter Spiering, een jongeren zoon van Jan van Heusden. Hij was in datzelfde jaar tegenwoordig bij de begrafenis van graaf Dirk VII. Heer Jan Spiering verkocht in 1229 het huis aan Harman van Poelgeest, die het in 1262 heeft opgetimmerd, vergroot en van plantagiën voorzien. Hij noemde het „Spieringshoek”, omdat het op den hoek van den hoogen zeedijk gelegen was en van Spiering afkomstig; hij was dus de eerste Heer van Spieringshoek.

In 1351 is het slot door Willem V verbrand, met zoovele andere huizen in Schieland, welker bezitters tot de Hoeksche partij behoorden. Het werd toen bewoond door Hugo van Spieringshoek. Hij was, zegt Jacob Lois, een goed kaptein in den oorlog van Utrecht, om zijn vroomheid vermaard en ontzien. Het kasteel werd sedert, althans als zoodanig, niet „hersteld”. Op den buitenkant der gracht stond het poorthuis, dat men bereikte over een brug met twee steenen bogen en een valbrug. Het hoofdgebouw had twee verdiepingen met zware borstweringen en schietgaten. In den voorgevel waren onder twee en boven drie kruiskozijnen. Op den eenen hoek stond een achtkant, op den anderen een vierkant torentje. In de twee hooge zijgevels waren dertien zoo groote als kleine kozijnen. Achter op den hoek van dit slot, stond een zware vierkante toren met overstekende borstwering.

Ofschoon Jacob Lois zegt, dat het huis na 1351 niet werd „hersteld”, schijnt het toch weer opgebouwd, want op een andere plaats lezen wij dat, toen na den dood van graaf Willem VI in 1417 de strijd opnieuw ontbrandde, het slot door Willem Nagel in 1426 voor de tweede maal werd verbrand.

Uit het huwelijk van den tweeden heer van Spieringshoek, Dirk van Poelgeest, met Clementia van Nievelt, werden drie zonen geboren: Gerrit, Hugo en Jan. Heer Hugo erfde de goederen zijns vaders en overleed in 1356. Zijn kleinzoon Arent, gehuwd met Wientie van Raephorst, was in 1417 tegenwoordig bij de huldiging van Jacoba van Beyerens te Douai en bracht vrouw Jacoba in 1426 met behulp van Arent van Aelburg, heimelijk van Gent naar Vianen. Hij liet twee dochters na. Aleid was non te Rijsburg in 1449; Maria bracht door haar huwelijk met Frederik

van Nievelt de goederen van Spieringshoek in diens geslacht over. Hun zoon Willem, gehuwd met Willemina Nagel, was ridder en met Philips van Bourgondië in 1467 op de groote dagvaart te Sluis.

Gerrit van Nievelt was in 1549 te Dordrecht tegenwoordig bij de huldiging van koning Philips.

In 1536 werden de goederen, benevens de „vervallen fondamente van het huis Spieringshoek”, verkocht aan Mr. Vincent Cornelis van Mierop, heer van Cabouw en de Kethel, „een man van groote macht en aansien”, zegt pastoor Willem van der Sluis.

Den 26 April 1619 werd „de hofstadt van Spieringshoek, met graften, cingels, lanen, boomen, boomgaard en toebehooren en twee broedende swanen” voor negenduizend zeshonderd caroligulden van twintich stuijvers verkocht aan Dirk van Schagen, Heer van Goudriaan, hoogheemraad van Delfland.

In 1695 hield Jonkheer Floris van Beijeren, graaf van Warfusé, Spieringshoek te leen van het huis van Wassenaer.

Cornelis Spiering vermaakte in 1747 bij testamentaire beschikking de goederen van Spieringshoek aan Mr. François van der Burch, advocaat voor de respectieve hoven van Justitie in Holland, zoon van Reijer en Geertruid Anna Spiering van Spieringshoek, dochter van den zoeven genoemden Cornelis.

De bezitting is in het geslacht van der Burch gebleven tot 1874 toen het met Jonkvrouwe Agneta Maria van der Burch van Spieringshoek is uitgestorven 1), waarna de goederen in andere handen overgingen, totdat in 1916 de gronden werden gekocht door de gemeente Schiedam. De boerderij met de torentjes werd in 1709 vervangen door een fraai heerenhuis, dat in 1850

werd afgebroken. Tusschen Schiedam en Kethel herinnert een mooie laan, afgesloten door een ijzeren hek, waarop het woord „Spieringshoek” te lezen staat, aan de plaats, waar eenmaal het kasteel heeft gestaan.

K. L. SCHAMP.

1) A. A. Lechner. „Het voormalige kasteel Spieringshoek”, Schiedamsch Jaarboekje 1885.

HET PAARD IN DE BEELDENE KUNST.
DE INTOCHT VAN KONINGIN WILHELMINA TE AMSTERDAM (1898).
Naar de schilderij van O. Eerelman in het Rijksmuseum.

PAULTJE

4) DOOR
MADELEINE
HEYDESTEIN.

'T WAS enkele dagen later, dat mijn beschermer op een middag tegen mij zei: „Paul, je moet om half vier bij den notaris komen, hij wil je spreken.” „Mij spreken?” zei ik eenigszins verbaasd.

„Ja, hij wil je spreken, maar zeg me eens, waarom heb je eigenlijk altijd die kaplaarzen aan, dacht je dat we hier in de modder zaten?”

„Neen mijnheer.”

„Nu, waarom dan?”

„Omdat ik geen andere heb,” antwoordde ik bijna fluisterend. Even later vroeg hij weer: „Paul, heb je een zuster die sprekend op je lijkt? ook zoo klein is en precies jouw gezicht? Zondag in de kerk zag ik twee meisjes.”

Op die vraag was ik niet voorbereid. Ongelukkigerwijs bloosde ik weer tot achter mijn ooren, en zei onhandig: „O, ja dat waren zeker Anne-Marie en Cécile, ze zeggen dat Cécile erg veel op mij lijkt.”

Ik schaamde mij over mijn leugens, maar kon nu eenmaal niet anders.

„Het is gewoon frappant, en zijn jelui geen tweelingen?”

„Neen,” zei ik lachend en nu kwam mijn oude joligheid weer boven, en ik kon niet laten te zeggen: „Hoe vindt u haar?”

„Hoe ik haar vond? nu een aardig meisje, je zuster Anne-Marie is erg knap.”

„Ja, Cécile is niet knap, zij zal wel niet trouwen, denk ik.”

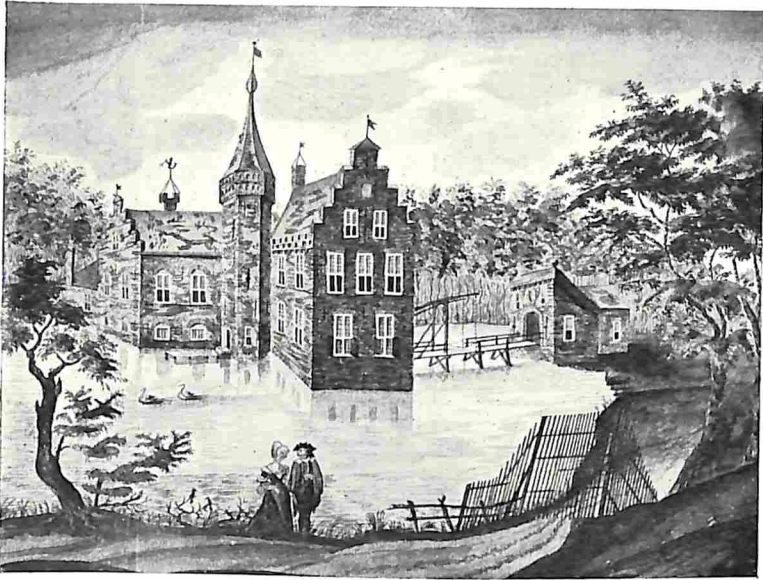
„Nu, daar kun je niets van zeggen, 't lijkt een aardig, een lief meisje.”

Ik sloeg mijn oogen neer, en wist niet hoe me te houden, dat zei hij, mijn beschermer.

„Wat doe je eigenlijk het liefst, zeker schrijfwerk, is 't niet?”

„Ja mijnheer, dat wel het liefst, omdat ik er door leer.”

„Juist, en je treft het, want we moeten eigenlijk een derden

VERDWENEN KASTEEL EN OM ROTTERDAM.
HET HUIS POLDERBURG VÓÓR 1489.

Naar een teekening van J. Kortebant (1751) berustende op het gemeente-archief te Rotterdam.

klerk hebben, er is te veel werk, en jij schrijft een goede hand. Ik heb den notaris aangeraden jou klerk te maken, en een andere jongen te nemen."

"Hebt u?" was alles wat ik uit kon brengen van blijdschap.

"Ben je zoo blij, jongen?" vroeg hij en keek mij ernstig aan.

"Ja héél blij, mijnheer, u bent zoo goed voor me, maar zou de notaris geen meisje willen hebben als klerk?" Zijn gelaat veranderde als bij tooverslag, een koude blik trof mij, en bijna norsch zei hij: "Wat, een vrouwelijke klerk? neen, gelukkig niet, de notaris houdt er niet van, en ik ben er heelemaal niet van gediend."

't Was alsof ik een dolksteek door mijn hart kreeg, ik voelde dat het mij onmogelijk was mijn ontzettende teleurstelling te verbergen. Vandaag of morgen zou het uitkomen, en ik had geen kans, onherroepelijk klonk mijn doodvonnis, kwam het uit, dan zou ik ook onverbiddeijk van het kantoor verwijderd worden.

Mijnheer van Dedem scheen het te merken, en zei iets minder norsch: "Je dacht zeker aan je zusje Cécile? maar als jij nu klerk wordt, vindt je dat nog niet prettiger? Ik heb dikwijls tegen den notaris gezegd: ik hoop niet dat u een vrouwelijke klerk neemt, want ik vind het héél onaangenaam. Is het een ernstig meisje, dan gaat een van de heeren van haar houden, en is zij toch weer gauw weg, gaat trouwen."

Op dat moment kwam de notaris binnenstuiven, met ontstemd gelaat.

"Nu, dat is me ook iets, van Dedem. Hein is onderweg ziek geworden, en is niet in staat mij verder te rijden; ik weet niet of de kerel een ziekte onder de leden heeft, maar hij ziet er miserabel uit, en wij moeten van middag naar W. Waar halen we nu zoo gauw een anderen chauffeur vandaag?"

Mijnheer van Dedem stond op, en de beide heeren beraadslaagden wat te doen. Ik brandde van verlangen mijn diensten als chauffeur aan te bieden, maar zouden ze me wel flink genoeg vinden?

Eindelijk werd ik geroepen, en mij opgedragen, naar rechts en links om een chauffeur te telefoneeren.

"Mijnheer, mag ik het doen?" zei ik zoo cordaat mogelijk, "ik heb het geleerd, en vader menig keertje gereden, en heusch, ik ben héél voorzichtig, en zal niet te hard rijden."

Beide heeren stonden paf. "Wat, jij wil ons rijden, ken je dat?" zei de notaris, en monsterde mij van het hoofd tot de voeten. Lachend keek hij mijn beschermer aan, en mijnheer van Dedem trok een gezicht alsof hij zeggen wilde: dat is alweer een verrassing, wat zal er nu volgen?

"Mag ik eens zien, toe, laat u mij eens even omrijden?"

"Van Dedem, wat denk je er van, vertrouw je den jongen aan het stuur?"

Een oogenblik keek mijn beschermer mij onderzoekend aan, en antwoordde: "nu mijnheer, ik geloof dat u Paul vertrouwen kunt; laat hij eens vertoonen wat hij kan, en even het plein omrijden."

De pijnlijke teleurstelling van zoeven was vergeten; ik die niets liever deed dan chauffeeeren, ik zou mijn hart ophalen.

In geen twee jaar had ik aan het stuur gezeten, maar ik moest mij nu groot houden. Vlug sprong ik voor op de auto, enkele seconden onderzocht ik de versnellingen, voet- en handrem.

De heeren stonden lachend toe te zien, en ik zag de klerken met hun neuzen tegen het raam, al mijn handelingen gadeslaan.

Met mijn hand aan den gang-maker zei ik bijna gewichtig: "Zal ik nu even rondrijden, mijnheer?"

Ik kreeg verlof, en mijn beschermer stapte in, en zette zich naast mij met de woorden: "Nu Paul, pas op dat je ons niet naar de andere wereld helpt."

Ik schudde van neen, debrailleerde, verzette de eerste versnelling, toen de tweede, zette mijn linkervoet op de fluit voor

een oude juffrouw, die naar links inplaats van naar rechts uitweek, en reed toen zonder verdere hindernissen het plein rond.

Gelukkig maakte ik een mooie bocht, en toen ik zonder schok of stoot stilstond, vlak voor den notaris, zei mijnheer van Dedem: "Knap hoor, 't gaat best notaris, hij is een kranige jongen."

Natuurlijk kleurde ik weer, hè wat had ik het land, die kinderachtige verlegenheid altijd.

Ik drukte de rem nog eens aan, en sprong er uit.

"Nu, we zullen maar dadelijk vertrekken, van Dedem, haal je even de stukken, alles ligt gereed in mijn tasch," zei de notaris.

Mijn eerste werk was Hein's werkhandschoenen op te diepen tusschen de gereedschappen, ik vulde het reservoir; en moest ik nog water bijvullen?

Ongeveer tien minuten later gleden wij zachtjes het plein af, de lange van Gritterstraat in, ik voelde mij meester van den wagen, en toen wij een kwartier verder waren, en de stad den rug toe keerden, herleefde plotseling mijn oude vroolijkheid.

Het was een zonnige dag, en buiten, tusschen de akkers, streelde een weldadig lente-briesje mijn wangen; voor het eerst na vader's dood voelde ik weer iets van mijn vroegere vroolijkheid. Wij waren nu midden in de natuur, aan beide zijden van den straatweg uitgestrekte weiden; de koeien keken op met haar groote, goedge oogen.

"Houdt je er veel van, Paul?" was het eerste woord dat mijn beschermer tot mij richtte.

"Ja, heel veel, mijnheer," en toen ik hem een oogenblik aankreef trof mij zijn eigenaardige blik; was het sympathie, of vriendschap, vond hij het prettig dat ik plezier had, zou hij iets merken wat er in mij omging? hoe het juichte, jubelde binnen in mij?

"Vindt u het ook niet heerlijk?" kon ik niet laten te zeggen.

"Ja zeker, 't is een prachtig vervoermiddel, ik hoop er later ook een te hebben als ik notaris ben."

"Denkt u gauw notaris te worden?" vroeg ik.

"Nu, dat is moeilijk te zeggen, er is veel geluk bij."

"En trouwt u dan, en gaat u in een mooi huis wonen?"

"Trouwen, neen hoor, daar denk ik niet aan."

"Waarom niet, mijnheer?"

"Och, ten eerste kost het een massa geld, en ten tweede, wie zal je vooruit zeggen dat het gelukkig is."

"Maar als u toch een meisje liefhebt, dan wilt u toch graag voor haar werken?" zei ik ietwat verlegen.

"O ja, dat klinkt heel mooi, Paultje, maar ik denk er niet aan."

De stem van mijn beschermer had een eigenaardige bekoring voor me, beschaafd, en met een eenigszins Groningsch accent. Ik schatte hem ongeveer zes of zeven en dertig; hij was vrij groot, en stak een eind boven mij uit.

"Komt u uit Groningen?" vroeg ik.

"Ja, waarom vraag je dat?"

"Omdat ik het hoor aan uw stem, en het graag hoor. Ik ben een Zeeuw," zei ik trotsch.

"Zoo, ben je een Zeeuw, nu, ik mag het Zeeuwsche ras wel."

Ik knikte lachend, om mijn dank te betuigen, want juist laverde ik voorzichtig tusschen de stoomtram en een hard-rijdende boerenwagen.

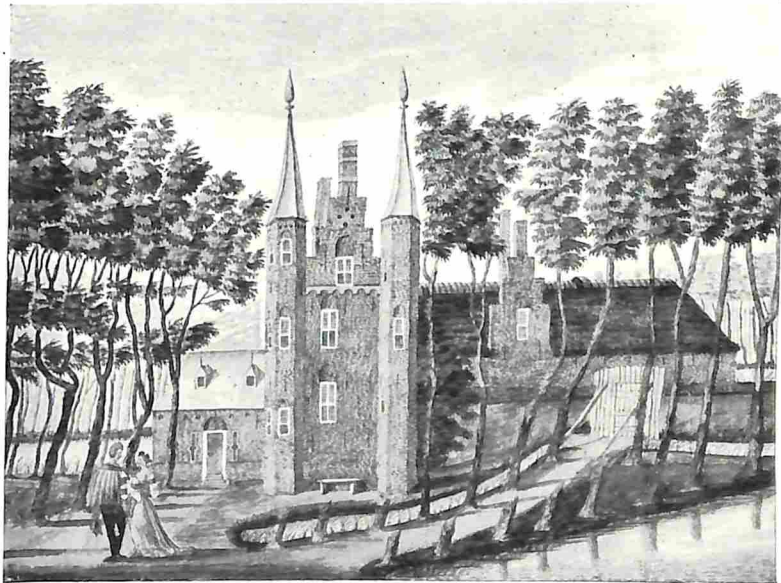
Dankbaar dat zich geen buitengewone moeilijkheden voordeden op mijn weg, voelde ik mij hoe langer hoe zekerder aan het stuur.

"Pang," daar had je het al, een band gesprongen.

"Wat nu?" zei mijn beschermer.

"Ja, we moeten een anderen aanbrengen, er zit niets anders op, zoudt u me even willen helpen? Gelukkig dat we een reserve-wiel hebben, dat scheelt een heele boel. Bij vader's auto moest de chauffeur een nieuwe band omleggen, en dat houdt nogal op."

Ik reed den wagen aan den kant van den weg, stopte, sprong er af, en deed mijn jas uit. Mijn eerste werk was de aslichter onder den wagen te plaatsen, ik lag bijna plat op den

VERDWENEN KASTEEL EN OM ROTTERDAM.
HET HUIS SPIERINGSHOEK, VOORZIJD, IN 1500.

Naar een teekening van J. Kortebant, berustende op het gemeente-archief te Rotterdam.

grond en bewoog de cric heen en weer. Mijnheer van Dedem volgde met studie alles wat ik deed.

„Zeg Paul, laat mij je eens helpen jongen?”

„Nu, als u wilt, graag,” zei ik, en kroop van onder den wagen.

Eindelijk was hij van den grond, en begon ik het wiel los te schroeven, en weer boog mijnheer van Dedem zich over mij heen, zeggend: „Laat mij nu eens,” en ontnam mij den schroevendraaier. Een van de schroeven zat zoo vast, dat mijnheer van Dedem zei: „Paul, toe, trek eens aan mijn arm, met je beide handen.”

Ik deed het, en toen hij eindelijk meegaf moest ik zóó onbedaarlijk lachen, dat mijn beschermer van den weeromstuit ook begon, en de notaris uit den wagen kwam om te kijken wat wij toch uithaalden, en vroeg, of het nu nog niet klaar was.

Toen wij samen het wiel er afnamen, knikte mijn beschermer mij toe, als een oudere broeder, en het heele geval scheen ook hem verbazend te amuseeren. Eenmaal stootte ik hem met de klep van mijn pet tegen zijn wang, net onder het oog; ik schrikte, en vroeg of ik hem geen pijn deed. Maar hij lachte mij uit om mijn schrik, en liet zijn hand een oogenblik op mijn schouder rusten.

„Hè, is me dat werken, Paul.”

„Ja leuk, vindt u niet mijnheer?”

„Nou of, vooral als je zulke zwarte handen krijgt.”

„Och, ik had u Hein's handschoenen moeten geven.”

„Wel neen, te W. zal ik ze wel even wasschen.”

„Maar dat zal u niet meevallen, dat gaat er niet makkelijk af,” zei ik lachend.

„Wat zeg je, gaat het er niet af; als het waar is, dan krijg jij.”

„Wat krijg ik dan, mijnheer?”

„Dan krijg jij een pak van me.”

„Neen, 't is niet waar,” zei ik en wij lachten weer.

„Dacht je dat ik het niet zou doen?” vroeg hij, toen wij weer heerlijk aan het tuffen waren.

Ik schudde van neen, en vroeg toen plotseling:

„Mijnheer, als u notaris bent, mag ik dan bij u klerk worden?”

„Misschien wel, we zullen zien, het is zoo ver nog niet, Paul.”

„Neen, ik zou het zoo graag zeker weten, 'k zou zoo gelukkig zijn als u ja wou zeggen,” zei ik nadrukkelijk.

„Nu goed dan, ik beloof het je.”

„U houdt altijd een belofte?”

„Ja, jongen, ik ben een echte Groninger, op mijn woord kun je staat maken, wat ik beloof dat doe ik ook.”

„Maar zult u het nooit vergeten mijnheer?”

„Neen Paul nooit, ik beloof het je.”
(Wordt vervolgd).

Het huis „De Gulden Os” te Dordrecht.

„If you want to see Holland, come to Dordrecht” heeft een Engelsman eens in het vreemdelingenboek van een Dordtsch hotel geschreven.

Hij bedoelde daarmee zeker niet het moderne Holland, maar het karakter van zijn oud stedenschoon. En al zijn er door de jaren heel wat mooie gevels, oude buurtjes, typische ophaalbruggen en forsche stadspoorten verdwenen, er is toch nog genoeg overgebleven, gerestaureerd of geconsolideerd, om den vreemdeling blijvend naar de Merwestad te trekken.

De herleeftde belangstelling in het karakteristieke en aesthetische oude, zich in Dordt ook openbarend door het werken der „Vereeniging tot instandhouding van oude gebouwen”, is mede oorzaak dat alarm geslagen wordt, zoodra iets schoons uit vroeger dagen het offer dreigt te worden van winzucht of verkeerseisch.

Die dreiging hangt thans boven een der schoonste en zeldzaamste oude gevels. Zoolang Dr. F. Delhez er in woonde mocht men „De Gulden Os” veilig achten. Waarom hij tot verkoop is overgegaan, is een vraag, die niet binnen de bemoeiing der publieke opinie valt; wel zou men tot dezen toch kunstzinnigen en welgestelden eigenaar het verwijt kunnen richten, waarom hij van zijn voornemen tot verkoop niet aan bovengenoemde vereeniging heeft kennis gegeven, opdat door gemeenschappelijk overleg reeds dadelijk maatregelen hadden kunnen worden genomen voor het behoud van dit architectonisch monument, dat een prachtig specimen is van laat-gothiek.

We hebben er nog zoo een aan denouden verkeersweg, die de Voorstraatshaven dwars door de stad ter zijde gaat, van de prachtige Groothoofdspoort met zijn groenverweerden koepel

aan den Noordkant tot de thans gerestaureerdwordende kathedraal aan de Westzijde, smaller, ranker van vorm, wat den bovenbouw betreft ook vrij wel ongeschonden, althans in zijn hoofdvormen, en in zijn kenmerkende gothische details uitstekend bewaard.

Wij Dordtenaars, die gevoelig zijn voor dergelijke zeldzame overblijfselen der oude bouwkunst, toonen deze pendanten met trots aan hen, die we rondleiden door onze in veel opzichten nog zoo schoone stad. En het vervult ons met vreeze dat het bestaan van een hunner door verandering van eigenaar in gevaar wordt gebracht, te meer daar zijn plaats aan het Vischbrugplein, waar 20 Aug. j. I. Dupuis' monument voor de Gebr. de Witt is onthuld, den toeschouwer veroorlooft den statigen trapgevel op grooten afstand als geheel en dichtbij in onderdeelen te bewonderen.

De deur en drie ramen van het benedenhuis en de vier vensters der eerste verdieping zijn, zoo men zal opmerken, gemoderniseerd. De verf, die vele malen op den gevel is gestreken, laat den vorm der forsche natuursteen nauwelijks meer uitkomen; toch maakt het geheel, in den mooien grijzen toon zich rijzig tegen de lucht afteekend, een grootschen indruk.

De beide bovenste verdiepingen hebben nog kruisramen met luikjes. De bel-étage heeft vier versierde togen, eindigend in vijf draagsteentjes (kopjes). Boven de 1e verdieping ziet men vier togvullingen, vischblaasmotief en klaverbladvorm, welk laatste détail later een der voornaamste kenmerken werd van den Dordtschen trapgevel der 17e eeuw, waarvan nog verscheiden mooie typen over zijn.

De vensters van de 2e verdieping vallen reeds in het veld van den geveltrap n.l. een groot dubbel venster met klaverbladtogvulling en gothische roos, geflankeerd door twee kleine vensters met vierkante vulling. Het dubbelvenster (kruisraam) der 3e verdieping is wederom bekroond door gothisch ornament in vierkant.

Teekenachtige details zijn nog het gedraaide kolommetje ter weerszijde onder aan den geveltrap en een dubbel dito, die den top bekroont, alle vier van geprofileerde kraagsteenen voorzien.

De gevelsteen waaraan het huis zijn naan. ontleent, vindt men bij den vijfden trap links en rechts; zij stellen een os „en relief” voor. Een 16-tal eenvoudige muurankers zijn op gelukkige wijze in het rustige geheel aangebracht.

De naam van den bouwmeester is onbekend. In de 15e eeuw schijnt er te zelfder plaatse een ander huis gestaan te hebben, dat volgens C. A. de Vos „Het Vlies” heette 1), hoewel in het Dordtsch Archief geen spoor daarvan te vinden is.

Vast staat dat het vóór 1523 werd verbouwd voor Aert Jonghe Adriaenszoon (van 1499 tot 1529 schepen der stad), die het „De Gulden Os” noemde.

Bekend is de anecdote, dat toen de zwervende koning Christiaan II van Denemarken in 1523 de Vischbrug te Dordt passeerde, de bouw van zulk een patriciërs-huis dermate zijn aandacht trok, dat hij dezen uitroep slaakte: „Ey! hebben de luiden nogh zooveel moed, dat ze denken om huizen te bouwen!”

Uit oude koopacten blijkt, dat „De Gulden Os” in 1541 voor 2200 carolus gulden verkocht werd. In 1721 bracht het huis, zonder de goudleeren behangsels. f 11.500.— op, en thans deed de laatste eigenaar het voor f 65.000.— van de hand aan een belanghebbende of een combinatie, die er thans een ton voor vraagt, waarbij dient vermeld, dat het huis een groote diepte heeft en een grondoppervlak van 1500 M'.

Over de geschiedenis en de beteekenis van deze „grootte Huyzinge van Blauwen Arduyn,” zooals de stadsgeschiedschrijver Matthys Balen het gebouw noemde, zou nog wel wat meer te zeggen zijn; wij hebben echter genoeg meegedeeld om de belangrijkheid en merkwaardigheid er van in het licht te stellen.

Tevens hopen wij de belangstelling en waakzaamheid gaande te maken van allen in den lande, die op het behoud van dergelijke bouwkundige monumenten invloed kunnen uitoefenen. Zoodra eigenbelang zonder piëteit hier naar den vandalenmoker slechts zou grijpen, moet het alarmsignaal luide weerklinken en alles in het werk gesteld worden tot ongeschonden behoud van De Gulden Os.

Het geldt hier een belangwekkend fragment oud stedenschoon, dat den bekenden Duitschen kunsthistoricus Luebke in zijn „Geschichte der Architectur” ongetwijfeld mede tot deze uitspraak bracht: Eine der wichtigste Staedte fuer das Studium des Styls in den Niederlanden ist Dordrecht.

C. VAN SOX.

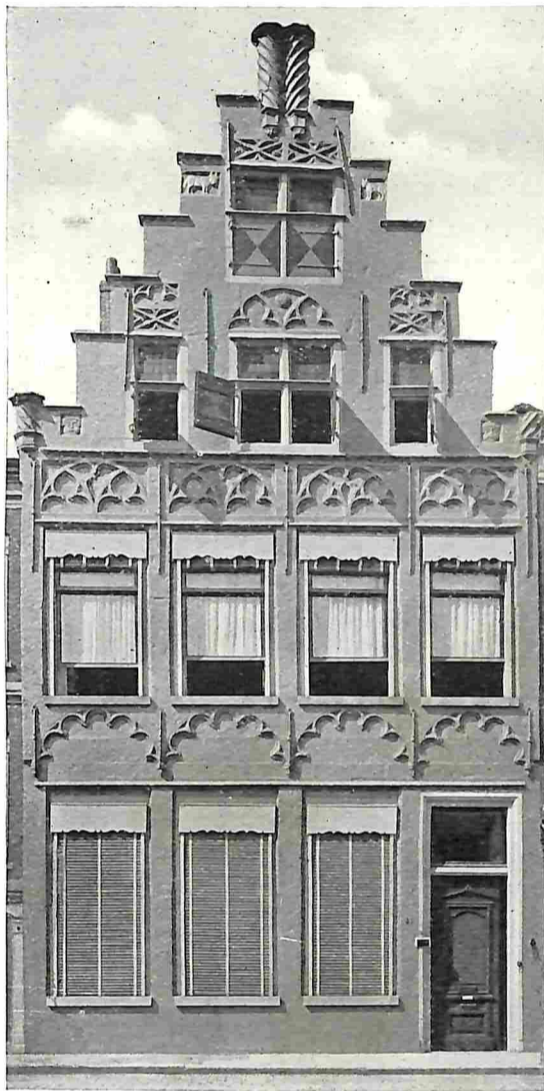

Foto C. Steenbergh.

HET HUIS „DE GULDEN OS” TE DORDRECHT.

1) Zie „De oude Tijd” jaarg. 1870, blz. 160.